

**KAPACITET
OG EMPOWER**

KAPACITETSOPBYGNING EMPOWERMENT I GRØNLAND

Dette temanummer er et resultat af et open call sidste efterår om kapacitetsopbygning og empowerment i Grønland. Temanummeret ligger i forlængelse af mange tidligere grønlandske artikler i *Social Kritik* - blandt andet temanummeret *Nedsendt - i mangel af bedre* (nr. 123, 2010), som præsenterede bidrag af blandt andet Ilisimatusarfiks (Grønlands Universitets) nuværende rektor Gitte Reimer, menneskerettighedsforkæmperen Tida Ravn samt socialrådgiveren Tine Bryld, der afdækkede nedsendelsen og i flere tilfælde bortadopteringen af grønlandske børn til Danmark i 1951.

Det er en af de mørke historier om et forfejlet forsøg på at foretage indsatser på uddannelses- og "dannelses"-siden i Grønland med store menneskelige konsekvenser til følge. Her har særligt Helene Thiesen, som selv har været udsat for nedsendelsen med store personlige tab, været aktiv i at fortælle sin historie og kaste lys over sagen.

Det efterhånden massive pres, efterfulgt af store afsløringer om overgreb på oprindelige folk i Australien, New Zealand og Canada, resulterede i første omgang i en officiel undskyldning fra den danske stat til de grønlandske nedsendte børn (Thiesen, 2023). Hertil kommer sager om juridisk faderløse og den seneste sag om lægers opsætning af 4.500 spiraler på børn og kvinder - og i mange tilfælde uden samtykke - fra 1966 og sandsynligvis frem til hjemtagelsen af sundhedsområdet i 1992. Spiralsagen er på nuværende tidspunkt under udredning af et forskercenter under det nyoprettede forskningscenter for arktisk velfærd ved Ilisimatusarfik.

Til temanummeret efterlyste vi bidrag, der både havde fokus på udfordringer og samtidig gav eksempler og formidlede viden om gode læringsprocesser, empowerment og kapacitetsopbygning i praksisfeltet. I redaktionsarbejdet har vi derfor distanceret os, og fra det vi kalder "elendighedsforskning" (Arnfjord & Andersen, 2014), der i bedste fald bidrager til at kortlægge problemer, men ikke bidrager med transformativ viden, der forstår den samfundsmæssige og historiske kontekst og har fokus på praksisnære problemstillinger. Transformation rækker som begreb langt tilbage i historiske revolutionstekster, men findes også i nutidens aktionsforskning (Arnfjord, 2014). Det er utopisk drevet af forestillingen om noget bedre end det nuværende. Til forskel fra nedsendelsen af grønlandske børn i den *bedste mening* og opsættelsen af spiraler hos ufrivillige piger og kvinder, som er dystopier, med store negative konsekvenser (Andersen et al., 2018), så handler positive forandringer om gensidige erkendelser, forståelser og kritisk bevidstgørelse af igangværende forskning og metodisk praksis.

Temanummerets artikler er udtryk for engageret samfundsforskning. Det var også udgangspunktet i forbindelse med etableringen af Ilisimatusarfik Center for Arktisk Velfærd (ICAV) i 2021. ICAV ser sig som en del af en empowerment og kapacitetsopbyggende bestræbelse, hvor viden skal fremme bevidstgørelse og positiv forandring. ICAV står i dag bag den landsdækkende hjemløsetælling (Arnfjord & Perry, 2022), kapacitetsopbygningen af gadeplansarbejdet i Nuukby (Perry, 2022), handicapudredninger i samarbejde med Center for Folkesundhed i Grønland (Nørtoft et al., 2023) og den historiske spiraludredning. ICAV er i netværk med Center for Arktiske Studier (CAS) på Roskilde Universitet (RUC). CAS har afsætt i mange års samarbejde om forskning og undervisning mellem RUC og Ilisimatusarfiks ansatte, der var inspireret af aktionsforskning og et fælles afsæt i RUC's problemorienterede og tværfaglige tradition (Frandsen & Andersen, 2019).

Tidligere ville ovennævnte forskningsprojekter i Grønland være blevet gennemført af aktører fra udenlandsk sektorforskning. Det resulterede typisk i forskningsrapporter, som landede i et af Grønlands Selvstyres departementer. Metodisk har rapporterne båret præg af en teknokratisk rationalisme. De har været kvantitative

og peget på sundhedsproblemer, økonomiske og sociale problemer. Forskningsrapporterne har bidraget til at understrege tidligere koloniale forhold i form af "Grønlands særlige forhold" eller "omstændighederne på Grønland". Det kan handle om beskrivelser som klima, geografi og kultur. Men det henviser ofte til en særlighed i forhold til vestlige forhold. I Grønland er dette ikke sært. Koloniseringen er sær. Det er sært, at offentlige sektorer og en forskningssektor er stærkt præget af en udefrakommende kultur. Det er sært, at forskere mangler relationer og har et helt udefrakommende perspektiv. I forskningsparadigmet *indigenous studies*, som er forskning for, om og af oprindelige folk, er relationer og positionering meget vigtigt (Clarke, 2021; Waziyatawin & Yellow Bird, 2012). Det handler om, at fortælle det samfund man ankommer til, hvem man er, og hvordan ens relationer/familier er bygget op. Det handler ikke så meget om, hvad din akademiske titel er, men om hvem din familie er. Distancen er et kerneproblem, og det er måden man arbejder med viden også. ICAV har blandt andet til formål at modarbejde den distance til forskningen og vidensdræningen, når ansatte fra sektorforskningsinstitutioner tager viden, erfaringer og data fra grønlandsk forskning med "hjem" i flyveren. ICAV's forskere er ansat i Grønland, de er aktive i samfundsdebatten, de inddrager unge forskertalenter i projekter og sikrer en overlevering af forskningsresultater gennem undervisning på Ilisimatusarfik og mediekommunikation. På denne måde bliver ICAV en empowermentplatform, hvor viden om Grønland kommer landet og befolkningen i form af studerende og samarbejdspartnere til gode.

I denne sammenhæng er der også hentet inspiration fra aktions- og empowermentforskningen. Empowerment er et begreb for social mobilisering for forandringsprocesser og strategier for et mere bæredygtigt og socialt retfærdigt samfund. Empowermenttraditionen sætter kollektiv myndiggørelse og kapacitetsopbygning i centrum som et alternativ til neoliberalisme og markedsføring (Craig & Mayo, 1995). Paulo Freire definerede empowerment som evnen til at "*forstå sociale, politiske og økonomiske modsætninger og evnen til at handle mod virkelighedens undertrykkende elementer*" (Freire, 2007, s. 19). Den amerikanske professor Richard Levin har i forlængelse af den latinamerikanske aktionsforskningstradition siden 1960'erne udviklet en endnu bredere definition af empowerment:

"Den allround-kapacitet, ressourcer, information og viden, selvtillid, færdigheder, forståelse, organisation og formelle rettigheder, som mennesker kan anvende til individuelt og kollektivt at bestemme, hvad der skal ske med dem" (Levin, 1995, s. 208).

Aktionsforskningstraditionen sætter sig som mål at skabe viden om strategier, metoder og handlinger for at forandre samfundet gennem mobilisering og bevidstgørelse. På denne måde kan aktionsforskning siges at være forskning, der har til formål at fremme eller understøtte empowerment (Arnfred & Andersen, 2014).

Dette temanummer er et eksempel på et samarbejde mellem ICAV og CAS, hvor vi dels får præsenteret aktuel grønlandsk forskning og faciliterer, at forskere i starten af deres karriere får profileret deres videnskabelige projekter.

Er det grønlandske samfund et homogent samfund? Er der tegn på strukturel ulighed? Hvordan kan man indgå i samarbejde mellem praksis og forskningen for at skabe langtidsholdbare løsninger? Skal vi søge tilbage til familienetværker, når vi må ty til anbringelse? Hvad sker der i systemmødet, når udsatte grønlandske borgere søger mod Danmark? Det er blot nogle af de emner, som temanummerets artikler forholder sig til nedenfor.

Den første artikel af ph.d.-studerende ved Ilisimatusarfik Ulunnguaq Markussen har titlen: **Bagsiden af nation-building: Om spændinger mellem lokal og national empowerment** og udfordrer den udbredte forståelse af Grønland som ét etnisk homogent folk med én fælles kultur, historie og ét sprog. Grønlands fortid som dansk koloni spiller en afgørende rolle i det grønlandske nation-building-projekt. Med indførelsen af Hjemmestyret i 1979, og Selvstyret i 2009, arbejdedes der på at styrke grønlandernes kontrol over relevante ressourcer i samfundet i forhold til deres tidligere koloniherrer. I artiklen præsenteres resultaterne fra en undersøgelse af østgrønlanderes (i byen Tasiilaq der ligger i Ammassalikdistriktet omkring 100 km syd for polarcirklen på Grønlands østkyst) oplevelse af relationen til magthaverne i

Vestgrønland. Resultaterne (baseret på feltarbejde og interviews af østgrønlandske ildsjæle og vestgrønlandske embedsmænd) peger på, at de kulturelle, finansielle, administrative, sproglige og historiske afstande mellem Østgrønland og Vestgrønland er en tilbagevendende problematik. Østgrønlanderne har en oplevelse af at blive behandlet som andenrangsborgere. Den sproglige og kulturelle homogenisering af landet har skabt ulighed i forhold til adgang til ressourcer, demokrati og uddannelse. Den strukturelle marginalisering af østgrønlandere er ifølge de lokale med til at hindre lokaludvikling i Tasiilaq, som fastholder en stor del af lokalbefolkningen i afmagt, magtesløshed og økonomisk afsavn. Artiklen viser dermed, hvordan empowerment i Grønland i en nation-building-proces er kompleks, idet den ikke opfattes ens på tværs af landet, og også skal forankres lokalt.

Den anden artikel hedder: *Systemisk paradoks øger hjemløshed af grønlandere i Danmark* og er af Mille Bianco Schiermacher, som også ph.d.-studerende ved Ilisimatusarfik. Mille har samarbejdet med Jannie Micheelsen om artiklen. Den handler om strukturel diskrimination og manglende retssikkerhed på trods af statsborgerskab i Rigsfællesskabet for udsatte grønlandere i Danmark. Artiklen argumenterer for, at på trods af at grønlandere er født med dansk statsborgerskab, modarbejder Rigsfællesskabets konstruktion på socialområdet sig selv og fratager rettigheder, som det var meningen skulle sikres igennem det fælles danske statsborgerskab. Rettighederne for grønlandere i Danmark træder først i kraft, når de får en folkeregisteradresse. Der eksisterer således en sårbar gruppe grønlandere uden bolig, der på grund af mangelfuld fælles lovgivning på socialområdet, befinder sig i et lovgivningsmæssigt ingenmandsland mellem Grønland og Danmark. Konsekvensen af dette er i praksis, at der skabes en langt større andel af grønlandske hjemløse, end der burde være grobund for. Artiklen er baseret på eksisterende forskning og interviews med opsøgende medarbejdere og feltarbejde/deltagende observation med grønlandere,

der er migreret fra Grønland til Danmark for at leve et "normalt liv", men er endt som hjemløse i mødet med Danmark. Artiklen kortlægger og diskuterer hidtidige erfaringer og forsøg – blandt andet via Housing First-strategien – på at fjerne barrierer for især adgang til boliger for hjemløse, der på grund af systemsvigt i alt for stort omfang "sidder fast" på herberger.

Temanummerets tredje artikel har gæsterektor Steven Arnfjord kaldt: *Hjemløshedsforskning og aktivistisk aktionsforskning*. Her sammenfattes eksisterende viden om hjemløshed i Grønland. En aktivistisk tilgang med advokering, mediarbejde og synliggørelse har modarbejdet tidligere tilstande af cultural silence, usynliggørelse og manglende politisk opmærksomhed. En lang periode med hjemløshedsforskning byder på udfordringer med for eksempel at have mange kasketter på i forbindelse med forskningsprojekter i et mindre bysamfund som Nuuk. Dertil kommer balancegangen med at identificere problemstillinger omkring hjemløshed, som kan handle om manglende politisk handling eller vilje, for dernæst at indgå i samarbejde med beslutningstagere om at skabe forandringer på området. Det er lykkedes at få skabt en politisk forandring på området med officielle definitioner på hjemløshed, talrige artikler og rapporter over en 10 årig periode, som har kulmineret i Grønlands første hjemløsetælling. I artiklen tages læseren med ind i maskinrummet til, hvordan dele af hjemløshedsforskningen i Grønland er blevet skruet sammen. Det handler om at skabe forandring og at få opbakning til indsatser i det offentlige og politiske system – og om at få lavet en troværdig vidensbase og statistik dokumentation, der skal danne baggrund for positiv forandring for mennesker, som er ramt af hjemløshed.

Den fjerde artikel er af Kevin Anthony Perry og har titlen: *'Empowering' Nuuks Gadeteam gennem Kapacitetsopbygning*. Den handler om refleksiv læring med medarbejdere i Nuuks

opsøgende gadeteam, der udfører opsøgende socialt arbejde blandt udsatte voksne og i hjemløsemiljøet. Artiklen præsenterer processer, faser, resultater og implementering af et fælles aktionsforskningsprojekt mellem Ilisimatusarfik Center for Arktisk Velfærd (ICAV), og hovedstads kommunen i Grønland, Kommuneqarfik Sermersooq. Afsættet for projektet var en fælles forståelse af et behov for kompetenceopbygning i gadeteamet, der kunne omsættes til en skabe bedre kontakt til hjemløse- og sårbare borgere og at opbygge tillidsfulde relationer – samtidig med at de vurderer og kortlægger deres situationer. Medarbejderne i gadeteamet udfører dagligt opsøgende arbejde både i offentlige og private områder. De kan benytte private institutioner som Frelsens Hær, Blå Kors eller Kofoeds Skole, som tilbyder gratis mad og andre tjenester. I det offentlige rum kan medarbejderne nå ud til kendte eller potentielle udsatte borgere – ofte på steder som Brugsen, storcentret eller byens bibliotek, der tilbyder gratis internetadgang. Opsøgende socialt arbejde er et udfordrende felt, der kræver reflektiv praksislæring for at sikre, at socialarbejdere har de nødvendige færdigheder og viden til at levere gode sociale indsatser og møde borgernes behov. Samarbejdet har ført til et vedvarende partnerskab om kompetenceudvikling, hvor kommunen har udtrykt stor interesse i at fortsætte samarbejdet og undervisningstilbuddene.

Temanummerets femte artikel er skrevet af forfatterne Bonnie Jensen, Bo Morthorst Rasmussen, Anthon Sand Jørgensen, Lise Jönsson Koumaditis, Sikkersooq Mathæussen og Lene Mosegaard Søbjerg, som har titlen: *Hvad kan vi lære af traditionelle grønlandske anbringelsesmetoder – en mulig revitalisering af anbringelsesmetoder*. Artiklen afdækker nye og bedre måder, hvorpå man kan arbejde med anbringelser af børn. Forfatterne redegør for, hvordan den tidligere traditionelle slægt- og netværksanbringelse er blevet væsentligt mindre brugt, efter at den danske lovgivning og socialfaglig praksis blev introduceret i Grønland. Den tidligere praksis med ophold i slægt og netværk er ikke blevet professionaliseret og understøttet og dermed næsten glemt. Lidt forenklet kan man sige at "importen af dansk socialpolitik" skabte en "kolonial blindhed" for ressourcer i det grønlandske civilsamfund med en lang tradition for, at børn når det er nødvendigt tager ophold hos slægt og netværk i kortere eller længere perioder. Artiklen argumenterer for, at udsatte børn, deres familier, de professionelle og det grønlandske samfund kan have gavn af styrket inddragelse af slægt og netværk i det sociale og pædagogiske arbejde. En tilgang, der i øvrigt ligger tæt op af psykologen Jytte Faureholms: *Familierådslagning – en beslutningsmode* (Faureholm, 1999, 2005). Familie- og netværksrådslagsmetoden går kort fortalt ud på, at netværk i og udenfor familien skal inddrages og bruges aktivt før under og efter anbringelser udenfor hjemmet.

Den sjette og sidste artikel har forfattergruppen, som består af Kamilla Nørtoft, Ingelise Olesen, Tenna Jensen og Christina Viskum Lytken Larsen - og artiklen har titlen: *Et trivselsfremmende lokalsamfundsprojekt på tværs af generationer – Erfaringer med aktivitetsudvikling i samarbejde mellem kommune, borgere og forskere i det intergenerationale trivselsprojekt Kinguaarit Inunnerissut*. Forfatterne er alle tilknyttet Center for Folkesundhed i Grønland. I

artiklen tager de afsæt i forskningsprojektet KI-Camps, som havde til formål at styrke relationer mellem de mere ressourcestærke og kulturbærende ældre og børn/unge og fremme trivsel hos alle deltagere. I KI-Camps bringes unge/store børn og ældre mennesker sammen om forskellig trivselsfremmende aktiviteter med udgangspunkt i grønlandske kultur over en længere periode. Det er en tværgenerationel tilgang til at fremme trivsel med afsæt i empowerment. Campene var oprindeligt faciliteret af forskere fra Center for Folkesundhed i Grønland, men et tæt samarbejde med kommunale konsulenter gjorde, at de kunne overtage dele af faciliteringen. Det er et stærkt eksempel på participatory research, hvor viden og metode gives videre til et projekts samarbejdspartnere (Elden & Taylor, 1983). Erfaringerne fra projektet viste, at unge/store børn og ældre efterspørger flere relationer på tværs af generationer. Erfaringerne fra KI-Camps har vist, at samarbejdet mellem forskere og kommune har været afgørende for at kunne opstarte trivselsfremmende aktiviteter, og at kommunkonsulenternes empowermentproces skabte muligheder for at gennemføre lignende aktiviteter fremadrettet.

Til slut vil vi udtrykke en varm tak til til redaktionen på *Social Kritik* for at prioritere plads til et temanummer om Grønland. Tak til alle forfatterne for nogle stærke bidrag, og til Ilisimatusarfiks Center for Arktisk Velfærd for økonomisk støtte til denne udgivelse. Vi ønsker alle en rigtig god læselyst.

Litteratur

- Andersen, J., Bilfeldt, A., Jørgensen, M. S., & Perry, K. A. (2018). Den ufærdige fremtid – Aktionsforskningens potentialer og udfordringer. In B. Annette, M. S. Jørgensen, J. Andersen, & K. A. Perry (Eds.), *Den ufærdige fremtid – Aktionsforskningens potentialer og udfordringer*. Aalborg Universitetsforlag.
- Arnfjord, S. (2014). *Deltagende Aktionsforskning med Socialrådgivere – Empowerment af Grønlands oversete velfærdsprofession*. Institut for Sygepleje og Sundhedsvidenskab – Ilisimatusarfik – University of Greenland.
- Arnfjord, S., & Andersen, J. (2014). Socialt arbejde og aktionsforskning i Grønland. *Dansk Sociologi*, 4(25).
- Arnfjord, S., & Perry, K. (2022). *Den grønlandske hjemløsetælling 2022 – Pilotællingens oversigtsrapport* (p. 40). Ilisimatusarfiks Center for Arktisk Velfærd. <https://da.uni.gl/find-personale/afdeling-for-socialt-arbejde/steven-arnfjord/publikationer.aspx>
- Clarke, K. (Director). (2021, november). Decolonizing social work (4) [Podcast]. In *The Social Work Routes Podcast*. <https://open.spotify.com/episode/2rDqJ08Px0iMssa8GwHf?si=8275d3568c034a01>
- Craig, G., & Mayo, M. (1995). *Community empowerment – A reader in participation and development*. Zed Books.
- Elden, M., & Taylor, J. C. (1983). Participatory Research at Work: An Introduction. *Journal of Occupational Behavior*, 4(1), 1–8.
- Faureholm, J. (1999). *Forældrekompetence i udsatte familier: Empowerment i praksis*. Systime.
- Faureholm, J. (2005). *Familierådslagning: En beslutningsmodel*. Hans Reitzel.
- Frandsen, M. S., & Andersen, J. (2019). Action Research in Planning Education – Experiences from Problem-oriented Project Work at Roskilde University. *Journal of Problem Based Learning*, 7(1), 51–69.
- Freire, P. (2007). *Pedagogy of the oppressed: Vol. 30th. anni*. Continuum.
- Levin, R. (1995). Beyond Democracy: The Politics of Empowerment. In A. Callari, S. Cullenberg, & C. Biewener (Eds.), *Marxism in the Postmodern Age*. The Guilford Press.
- Nørtoft, K., Jensen, B., Sørensen, S., Olsen, I., Arnfjord, S., & Rubin, E. S. (2023). *Beboerperspektiver på botilbud til mennesker med handicap*. Statens Institut for Folkesundhed & Ilisimatusarfik Center for Arktisk Velfærd.
- Perry, K. A. (2022). Kapacitetsopbygning med 'Gadeteamet' i Kommuneqarfik Sermersooq. *Tidsskriftet Grønland*, 70(4), 241–254.
- Thiesen, H. (2023). *Greenland's stolen indigenous children: A personal testimony*. Routledge.
- Waziyatawin, & Yellow Bird, M. (2012). Introduction – Decolonizing our minds and actions. In Waziyatawin & M. Yellow Bird (Eds.), *For Indigenous Minds Only – A Decolonization Handbook*. The School for Advanced Research.

Steven Arnfjord

Steven Arnfjord er socialforsker og sammen med Tenna Jensen leder af Ilisimatusarfik Center for Arktisk Velfærd. Han forsker i det grønlandske velfærdssamfund, hvilket omfatter socialpolitik, fattigdom, køn, handicap, frivilligt socialt arbejde og hjemløshed. Særligt er han optaget af, hvordan man minimerer sociale problemer og øger inklusion. Udover dette så underviser han og vejleder bachelor-, master- og ph.d.-projekter.

John Andersen

John Andersen er professor i sociologi og planlægning på RUC og tidligere medlem af socialudvalget i Københavns Kommune. Han er sammen med Mette Apollo leder af Center for Arktiske Studier (Center for Arktiske Studier på RUC | Roskilde Universitet) og arbejder med aktionsforskning og empowermentstrategier i forhold til byplanlægning og udsatte grupper. Han er desuden formand for bestyrelsen i den social-økonomiske virksomhed SydhavnsCompagniet

